LAMATIC v. Romania (№ 55859/15)

Текст неофіційного перекладу рішення

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника про те, що судовий розгляд у його справі про крадіжку сумочки був несправедливим.

У листопаді 2014 року заявникові пред'явили обвинувачення в пограбуванні за трьома епізодами. Суд першої інстанції визнав його винним у двох епізодах пограбування, скоєних у вересні 2014 року, але невинним у пограбуванні, скоєному в липні 2014 року. У виправдувальному вироку суд постановив, що відеозапис першого пограбування суперечив опису потерпілою (A.M.Д. (A.M.D.)) її нападника, у якому вона пізніше впізнала заявника, і що в будь-якому разі їй було б складно, а то й неможливо, впізнати його з огляду на те, що пограбування сталося вночі та ззаду.

Пізніше апеляційний суд скасував рішення суду нижчої інстанції щодо пограбування, скоєного в липні 2014 року, і залишив без змін рішення щодо двох інших епізодів. Суд постановив, що послідовні протягом усього провадження показання потерпілої підтверджувались іншими доказами, а саме: відеозаписом інциденту, на якому видно особу, схожу на заявника, а також прикметами, наданими потерпілою, та документами від роботодавця заявника, які суперечили його твердженню про те, що він був на роботі на момент нападу.

Заявник, який був присутній на апеляційному засіданні разом зі своїм адвокатом, відмовився від права бути ще раз заслуханим під час апеляційного провадження. В апеляційному суді не здійснювався повторний допит жодного зі свідків.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд), заявник скаржився на те, що апеляційний суд скасував виправдувальний вирок без повторного заслуховування потерпілої, і тому його засудження, яке ґрунтувалося на її свідченнях, було несправедливим.

Оцінка Суду

Загальні принципи

Суд зазначив, що нещодавно у справі *Júlíus Þór Sigurþórsson v. Iceland*, no. 38797/17, § 31, 16 липня 2019 року він виклав принципи своєї судової практики щодо засудження обвинуваченого судом останньої інстанції без безпосереднього заслуховування свідчень обвинуваченого та свідків після того, як його або її було виправдано в суді нижчої інстанції (пункт 42 рішення).

Застосування цих принципів у вказаній справі

З огляду на викладені в цій справі принципи Суд уважав, що питання, яке слід розглянути, полягало в тому, чи було провадження проти заявника справедливим у цілому у світлі особливостей цих проваджень (див. *Kashlev v. Estonia*, no. 22574/08, § 43, 26 квітня 2016 року) (пункт 43 рішення).

Суд зазначив, що, скасувавши виправдувальний вирок, винесений судом першої інстанції, апеляційний суд визнав обґрунтованим кримінальне обвинувачення,

висунуте проти заявника у зв'язку з інцидентом 30 липня 2014 року, та визнав його винним (див. пункт 27 цього рішення) (пункт 44 рішення).

Хоча це правда, що національні суди не можуть з точки зору справедливого судового розгляду належним чином з'ясувати питання про винуватість чи невинуватість заявника без безпосередньої оцінки показань, даних особисто обвинуваченим, який стверджує, що він не вчиняв діяння, яке має ознаки кримінального правопорушення (див. справу *Constantinescu v. Romania*, № 28871/95, § 55, 27 червня 2000 року, та *Sándor Lajos Kiss v. Hungary*, № 26958/05, § 22, 29 вересня 2009 року), і все ж Суд зазначив, що заявник у присутності адвоката взяв участь у судових слуханнях як першої, так й апеляційної інстанцій. Він дав показання на засіданні районного суду, на якому також допитали свідків (див. пункти 17–18 цього рішення). Заявник не скаржився, що в окружному суді захисту не дозволили поставити свідкам запитання (пункт 45 рішення).

Окрім того, заявник у присутності обраного ним адвоката відмовився від свого права бути заслуханим апеляційним судом (див. пункт 25 цього рішення) навіть попри те, що це, очевидно, дало б йому можливість надати додаткові роз'яснення щодо спірних доказів або будь-яких інших можливих помилок випадкового характеру, що спотворюють обставини справи (див., зокрема, твердження Уряду, коротко викладені в пункті 38 цього рішення). Однак його адвокат мав можливість від імені заявника усно представити в апеляційному суді всі аргументи захисту (див. пункт 24 цього рішення) (пункт 46 рішення).

У зв'язку із цим Суд знову нагадав, що ні буква, ні дух статті 6 Конвенції не перешкоджають особі відмовлятися з власної волі, прямо або опосередковано, від гарантій справедливого судового розгляду, якщо така відмова висловлена не у двозначній формі та з дотриманням мінімальних гарантій, пропорційних їхній важливості (див. справу *Hermi v. Italy* [ВП], № 18114/02, § 73, ЄСПЛ 2006-XII, із додатковими посиланнями) (пункт 47 рішення).

У світлі вищевикладеного Суд вважав, що відповідно до принципів справедливості заявникові було надано можливість представити власну версію подій та поставити під сумнів достовірність свідчень А.М.Д. (A.M.D.) (потерпіла) у судах першої та апеляційної інстанцій (див. пункти 18 і 24 цього рішення) (пункт 48 рішення).

Що стосується питання, чи потрібно було апеляційному суду повторно допитувати свідка А.М.Д. (A.M.D.), особисто допитаного раніше судом нижчої інстанції, Суд повторив, що заявникові, який був присутній в апеляційному суді та якому допомагав адвокат, було відомо про зміст апеляції прокурора (див. пункти 23 і 25 цього рішення). Заявник також знав про повноваження апеляційного суду виносити обвинувальні вироки на підставі відповідного національного законодавства (див. пункт 33 цього рішення) (пункт 49 рішення).

Заявник стверджував, що на словесному портреті, зробленому на основі опису А.М.Д. (A.M.D.), зображена людина, яка на нього не схожа, і що на відеоплівці видно іншу людину з іншим стилем одягу та іншими фізичними рисами (див. пункт 24 цього рішення). На думку Суду, обидва аргументи стосуються фактологічних чинників і, отже, знаходяться поза суб'єктивним сприйняттям А.М.Д. (A.M.D.), оскільки їхнє існування як таке (словесний портрет, що вже складений, та кадри інциденту з камери) не залежить від її згадок про вказані події (пункт 50 рішення).

У зв'язку із цим Суд зазначив, що сам суд першої інстанції не взяв до уваги показання А.М.Д., покладаючись на той факт, що вони не були підтверджені іншими доказами, оскільки відеозапис демонстрував особу з іншою, ніж у заявника, зовнішністю. Суд першої інстанції також визнав, що належне впізнавання потерпілою було б ускладненим, а тому малоймовірним з урахуванням конкретних обставин інциденту (пограбування було скоєно ззаду, опівночі, отже, в темряві) і того факту, що впізнавання у відділку поліції відбулося більше ніж через місяць після інциденту й тому потенційно могло бути спотворено фактором суб'єктивності (див. пункти 20 і 21 цього рішення) (пункт 51 рішення).

Беручи до уваги вищевикладене та з огляду на аргументи самого заявника щодо ненадійності свідка, той факт, що апеляційний суд не визнав за необхідне повторно допитувати А.М.Д., не є свавільним і необґрунтованим, оскільки запис показань потерпілої свідчив про те, що вона надавала ту саму інформацію щоразу, коли давала свідчення національним органам влади (див. пункти 7, 9, 12 і 19 цього рішення). У зв'язку із цим Суд повторив, що той факт, що апеляційний суд уповноважений скасовувати виправдувальний вирок суду нижчої інстанції без особистого заслуховування свідків, власне не порушує гарантій справедливого слухання, передбачених статтею 6 § 1 (див. справу *Júlíus Þór Sigurþórsson,* згадану вище, § 34) (пункт 52 рішення).

Із рішення апеляційного суду випливає, що він розглянув скарги заявника про те, що свідчення А.М.Д. не були достатньо надійними для обґрунтування засудження (пункт 53 рішення).

Аналізуючи достовірність показань А.М.Д. із цього приводу, апеляційний суд зважив їх з урахуванням факторів цінності та значення для розгляду, якщо вони підтверджені іншими доказами, а також надійності, зазначивши, що її висловлювання залишалися послідовними впродовж усього провадження (див. пункт 29 цього рішення і, *mutatis mutandis*, справу *Zelčs v. Latvia*, № 65367/16, § 72, 20 лютого 2020 року; також порівняйте зі справою *Manoli v. the Republic of Moldova*, № 56875/11, § 30, 28 лютого 2017 року) (пункт 54 рішення).

На цьому етапі Суд знову заявив, що оцінка надійності свідка є складним завданням, яке зазвичай не можна виконати, лише прочитавши запис його / її слів, особливо якщо брати до уваги тільки частину цих слів (див. справу *Manoli*, згадану вище, § 32) (пункт 55 рішення).

Однак у цій справі основне завдання апеляційного суду полягало не в тому, щоб оцінити надійність основного свідка, а саме А.М.Д., а радше перевірити, чи її показання підтверджуються іншими доказами, які містяться в матеріалах справи, або, як це було встановлено судом першої інстанції (див. пункт 21 цього рішення), що такі підтверджувальні елементи відсутні (пункт 56 рішення).

Це видається очевидним з урахуванням того факту, що А.М.Д. була послідовною в усіх своїх заявах щодо як фактичних деталей інциденту, так і прикмет злочинця, вказуючи на заявника як на злочинця перед слідчими органами і на початку, і під час розслідування, а також у суді першої інстанції (див. пункти 7, 9, 12 і 19 цього рішення). До того ж апеляційний суд узяв до уваги всі її заяви, а не лише їхні частини, саме тому, що вони не відрізнялися та були послідовними (пункт 57 рішення).

Окрім того, апеляційний суд скасував аргументацію суду першої інстанції, оскільки від початку, на думку суду, на відеоплівці зафіксовано людину, яка схожа на заявника й за прикметами, наданими А.М.Д. і двома іншими потерпілими (див. пункт 29 цього рішення) (пункт 58 рішення).

Тому Суд вважав, що в цій справі при прийнятті рішення про засудження заявника апеляційний суд повинен був розглянути питання про те, чи були заяви А.М.Д., які, як уже згадувалося, послідовними протягом усього розгляду, підтверджені іншими доказами, які мали більш об'єктивний характер, оскільки складалися з відеоматеріалів і документів, що спростовували алібі заявника (пункт 59 рішення).

Хоча це правда, що апеляційний суд зайняв нову позицію щодо фактів, які мали вирішальне значення для встановлення вини заявника шляхом з'ясування того факту, що показання свідків були підтверджені вищезазначеними об'єктивними доказами, вирішальний момент, як і раніше, полягав у тому, що ця нова позиція була заснована на доказах, які апеляційний суд зміг оцінити безпосередньо шляхом вивчення відеозапису, на якому зафіксовано злочинця (див. пункти 29–30 цього рішення), і наявних у справі документів, які спростовують алібі заявника на день інциденту (див. пункти 31–32 цього рішення) (пункт 60 рішення).

До того ж, установивши той факт, що зазначені докази підтверджують заяви потерпілої, апеляційний суд повною мірою виконав свою важливу роль щодо оцінки представлених йому доказів, причому методи оцінки доказів повинні, насамперед, регулюватися національним законодавством і національними судами (див., серед інших справ, *Kashlev*, згадану вище, § 40) (пункт 61 рішення).

З урахуванням вищевикладених міркувань і, зокрема, тих фактів, що заявник прямо відмовився від свого права бути заслуханим в апеляційному суді, хоча йому була надана можливість викласти всі аргументи захисту (див. пункт 48 цього рішення), і що розбіжності між судами першої та останньої інстанцій стосувалися способу оцінки підтверджувальних доказів, починаючи з того, як кожен із них оцінював запис із камери, а не надійність А.М.Д. як такої (див. пункт 59 цього рішення), Суд вважав, що справу заявника можна виділити з-поміж інших справ, у яких національні суди останньої інстанції визнають обвинувачених винними, яких виправдали суди нижчого рівня без безпосереднього заслуховування їхніх показань або перегляду свідчень, які, як вважається, мали відношення до засудження обвинувачених (див., mutatis mutandis, справу *Marilena-Carmen Popa v. Romania*), № 1814/11, § 46, 18 лютого 2020 року; порівняйте та співставте, серед інших справ, *Găitănaru*, згадується вище, § 32; *Mischie*, згадується вище, §§ 35–38; та *Júlíus Þór Sigurþórsson*, згадується вище, § 42) (пункт 62 рішення).

Вищевикладені міркування є достатніми для того, щоб Суд міг зробити висновок про те, що з урахуванням розгляду справи в цілому загальну справедливість кримінального провадження щодо заявника було забезпечено (пункт 63 рішення).

Відповідно, за конкретних обставин цієї справи порушення статті 6 Конвенції не було (пункт 64 рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 грудня 2020 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.